

УДК 622.01:388.28

*А. П. Миргородська,
аспірант, Європейський університет, м. Київ*

ВИЗНАЧЕННЯ НАПРЯМІВ ФОРМУВАННЯ ПІДПРИЄМНИЦЬКОГО ПОТЕНЦІАЛУ ЛІСОГОСПОДАРСЬКИХ ПІДПРИЄМСТВ

У статті представлено результати визначення напрямів формування підприємницького потенціалу лісогосподарських підприємств.

The results of determination of directions of forming of enterprise potential of lisogospodarskikh enterprises are presented in the article.

Ключові слова: підприємницький потенціал, організаційна структура, трансформація, ресурси, інновація.

Key words: enterprise potential, organizational structure, transformation, resources, innovation.

ПОСТАНОВКА ПРОБЛЕМИ

Формування підприємницького потенціалу лісогосподарських підприємств розглядається нами як складний процес створення та структуризації існуючих підприємницьких можливостей щодо ефективного відтворення, складність якого зумовлена специфікою діяльності підприємств галузі, зокрема процесом відтворення основних засобів, діючим фінансовим механізмом лісового господарства та відсутністю раціональної організаційної структури. Саме тому визначення напрямів формування підприємницького потенціалу лісогосподарських підприємств є передумовою досягнення оптимального співвідношення його локальних підсистем, що в подальшому дозволить забезпечити ефект синергізму складових потенціалу та стабільність розвитку досліджуваних лісогосподарських підприємств.

АНАЛІЗ ОСТАННІХ ПУБЛІКАЦІЙ

Проблемам різних аспектів підприємницького потенціалу присвячені дослідження вче-

них-економістів: І. Ансоффа, О.В. Ареф'євої, І.Р. Бузько, І.Є. Дмитренко, О.А. Сущенко, А.Е. Воронкової, О.С. Ігнат'єва, Є.В. Лапіної, І.П. Отенко, Є.В. Попова, О.С. Федоніна, І.М. Рєпіної, О.І. Олексюка. Однак у сучасних умовах відчувається недостатність комплексних економічних розробок щодо питань формування підприємницького потенціалу.

Метою статті є визначення напрямів формування підприємницького потенціалу лісогосподарських підприємств, що дозволить у подальшому розробити напрями його ефективного використання.

ВИКЛАД ОСНОВНОГО МАТЕРІАЛУ

Визначення напрямів формування підприємницького потенціалу лісогосподарських підприємств передбачає використання певного економічного методу, який би, по-перше, дозволяв оперувати значним масивом різних за обсягами даних; по-друге, визначав структурні взаємозв'язки між визначеними показниками,

що обумовлюють локальні підсистеми підприємницького потенціалу (рис. 1). З огляду на це, на наш погляд, доцільно використати метод головних компонент, застосування якого дозволить скоротити число змінних, провести їхню класифікацію та ідентифікувати компоненти залежно від множини і величини коефіцієнтів кореляції між цими компонентами та вихідними ознаками за напрямками формування підприємницького потенціалу.

На першому етапі застосування методу головних компонент узагальнено вихідні показники для подальшого виявлення факторів, що зумовлюють формування підприємницького потенціалу лісогосподарських підприємств.

Варто зазначити, що деякі з узагальнених показників локальних підсистем впродовж 2006—2010 років мають значну варіацію, що ускладнює можливість об'єктивно визначити фактори впливу на формування підприємницького потенціалу.

Систематизація вихідних даних передбачає виявлення власних значень двадцяти двох початкових факторів підприємницького потенціалу лісогосподарських підприємств та показники їхньої дисперсії (табл. 1).

Розрахунки власних значень початкових факторів дозволяють визначити вісім факторів підприємницького потенціалу лісогосподарських підприємств, які пояснюють 78,57% загальної дисперсії ознак, яка визначена відношенням власного значення до загальної кількості факторів.

Відповідно до отриманих власних значень початкових факторів формування підприємницького потенціалу, відсоток дисперсії першого фактора складає 22,63%, другий фактор — 13,2%, третій фактор пояснює 9,94%, четвертий, п'ятий, шостий, сьомий і восьмий фактори пояснюють 8,29%; 7,17%; 6,54%; 5,54% і 5,26% відповідно; застосування критеріїв Кайзера та "кам'янистого осипу" дозволяє зробити висно-

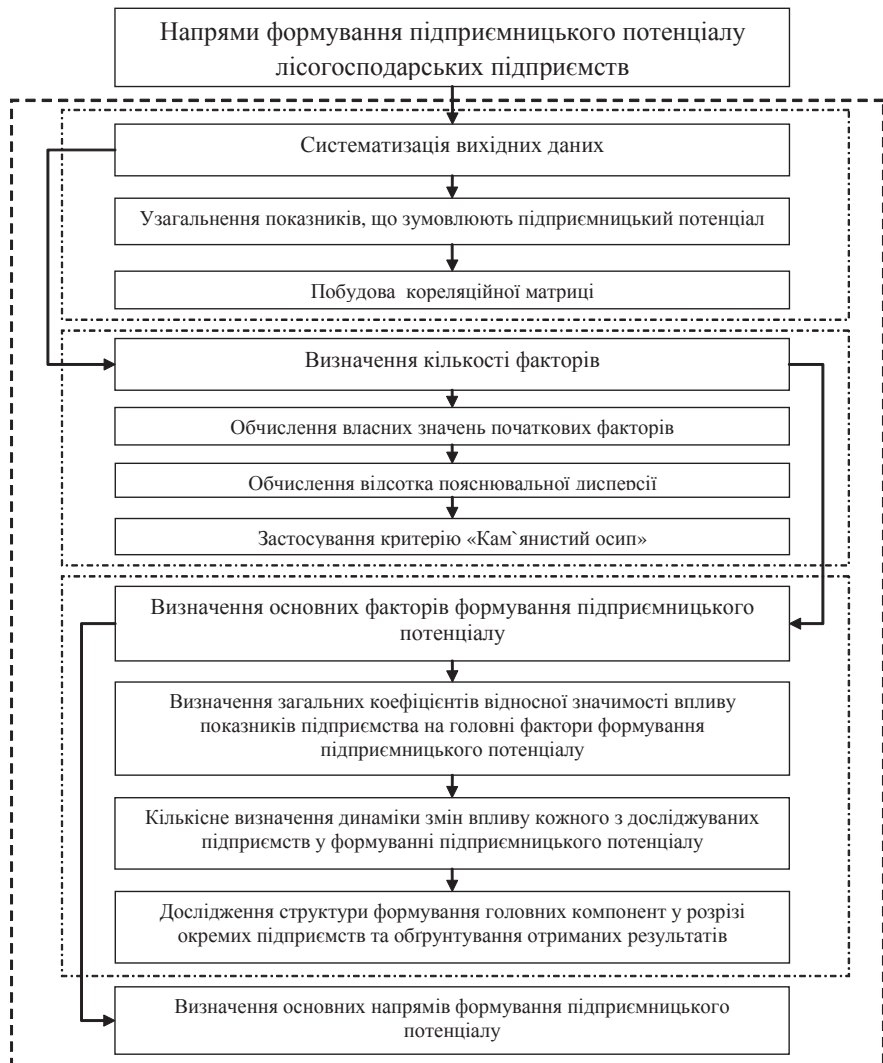

Рис. 1. Визначення напрямів формування підприємницького потенціалу лісогосподарських підприємств

вок про необхідність побудови восьмифакторної моделі визначення напрямів формування підприємницького потенціалу.

Визначення основних факторів формування підприємницького потенціалу лісогосподарських підприємств передбачає обчислення загальних коефіцієнтів відносної значимості впливу показників на головні фактори підприємницького потенціалу (табл. 2).

На формування першого фактора підприємницького потенціалу лісогосподарських підприємств позитивний вплив має коефіцієнт загальної ліквідності, значення якого становить 0,693, зарплатомісткість (0,634), трудомісткість однієї грн. продукції (0,812), коефіцієнт оборотності кредиторської заборгованості (0,698) та відсоток витрат на лісорозведення та лісовідновлення (0,428). В той же час варто зауважити і на від'ємних значеннях показників: коефіцієнт співвідношення позикових

і власних коштів(-0,712); продуктивність праці (-0,794); коефіцієнт фінансової стабільності (-0,615) та відсоток витрат на охорону лісу від пожеж (-0,503).

Проаналізувавши вплив визначених показників на формування даного фактора, першу компоненту ми можемо охарактеризувати як трансформація процесу управління підприємницьким потенціалом.

Позитивні значення показників коефіцієнта загальної ліквідності, продуктивність праці, обсяг виробництва продукції з 1 га площі лісу, тис. грн., відсоток витрат на лісорозведення і лісовідновлення та витрат на охорону лісу від пожеж та від'ємні значення коефіцієнта співвідношення позикових і власних коштів, коефіцієнта оборотності власного капіталу, коефіцієнта рентабельності власного капіталу і коефіцієнта фінансової стабільності (залежності) зумовлюють формування другої головної компоненти, відповідно до чого її варто визначити як балансування руху грошових потоків.

В аспекті даної роботи третій фактор доцільно визначити як інноваційне ведення господарської діяльності, оскільки має місце позитивний вплив коефіцієнта загальної ліквідності, значення якого становить 0,264, зарплатомісткості — 0,402, темпів зміни величини дебіторської заборгованості 0,208, темпів зміни собівартості реалізованої продукції у виторгу від реалізації — 0,278 та витрат на охорону лісу від пожеж (у % до загальних витрат на лісове господарство) — 0,228 та від'ємні значення коефіцієнта оборотності дебіторської заборгованості — 0,647, рентабельності продажів — 0,580, витрат на рубки формування і оздоровлення лісів та інші заходи (у % до загальних витрат на лісове господарство) — 0,827 та витрат на лісорозведення та лісовідновлення (у % до загальних витрат на лісове господарство) — 0,381.

Формування четвертого фактора зумовлює позитивний вплив коефіцієнтів оборотності власного капіталу та оборотності дебіторської заборгованості, значення яких становлять 0,584 і 0,416 відповідно, коефіцієнта рентабельності власного капіталу — 0,288, коефіцієнта оборотності кредиторської заборгованості — 0,307,

Таблиця 1. Власні значення початкових факторів підприємницького потенціалу лісгосподарських підприємств

Показник	Власне значення	% загальної дисперсії	Кумулятивне власне значення	Кумулятивний %
1	4,98	22,63	4,98	22,63
2	2,90	13,20	7,88	35,83
3	2,19	9,94	10,07	45,77
4	1,82	8,29	11,89	54,06
5	1,58	7,17	13,47	61,23
6	1,44	6,54	14,91	67,77
7	1,22	5,54	16,13	73,31
8	1,16	5,26	17,29	78,57
9	0,88	4,02	18,17	82,60
10	0,85	3,86	19,02	86,45
11	0,66	3,01	19,68	89,46
12	0,55	2,48	20,23	91,94
13	0,43	1,93	20,65	93,88
14	0,34	1,55	20,99	95,43
15	0,25	1,13	21,24	96,56
16	0,20	0,89	21,44	97,45
17	0,16	0,71	21,60	98,16
18	0,13	0,60	21,73	98,76
19	0,10	0,46	21,83	99,23
20	0,08	0,34	21,91	99,57
21	0,05	0,23	21,96	99,80
22	0,04	0,20	22,00	100,00

темпів зміни витрат на збут продукції — 0,454, темпів зміни величини дебіторської заборгованості — 0,208, темпів зміни собівартості реалізованої продукції у виторгу від реалізації — 0,278, витрат на лісорозведення та лісовідновлення — 0,200, охорону лісу від пожеж — 0,270 та негативний вплив показників: коефіцієнта забезпеченості власними обіговими коштами (-0,527), рентабельності продажів (-0,396), що дозволяє визначити даний фактор як раціональну кредитну політику.

Негативний вплив показників: середня заробітна плата (-0,267), коефіцієнт рентабельності власного капіталу (-0,409), коефіцієнт оборотності кредиторської заборгованості (-0,235), рентабельність продажів (-0,400) та обсяг виробництва продукції з 1 га площі лісу, тис. грн. (-0,232) — і позитивний вплив показників: темп зростання чисельності працівників (0,440), коефіцієнт фінансової незалежності (0,320), темп зміни собівартості реалізованої продукції у виторгу від реалізації (0,532), витрати на рубки формування і оздоровлення лісів та інші заходи (0,368) та на лісорозведення та лісовідновлення (0,443) — визначають формування п'ятого фактора, який доцільно визначити як оптимальну організаційну структуру управління лісовим господарством.

На формування шостого фактора підприємницького потенціалу лісгосподарських підприємств мають позитивний вплив: коефіцієнт забезпеченості власними обіговими коштами, середня заробітна плата, зарплат-

Таблиця 2. Загальні коефіцієнти відносної значимості впливу показників на головні фактори підприємницького потенціалу

Показники	Фактор 1	Фактор 2	Фактор 3	Фактор 4	Фактор 5	Фактор 6	Фактор 7	Фактор 8
Коефіцієнт загальної ліквідності	0,693	0,452	0,264	0,113	-0,180	0,112	-0,215	-0,077
Коефіцієнт співвідношення позикових і власних коштів	-0,712	-0,607	-0,065	-0,037	0,059	0,105	-0,063	0,019
Коефіцієнт забезпеченості власними обіговими коштами	-0,078	0,074	-0,076	-0,527	0,133	0,499	-0,035	-0,042
Коефіцієнт оборотності власного капіталу	-0,068	-0,513	0,099	0,584	-0,137	-0,223	-0,271	-0,335
Коефіцієнт оборотності дебіторської заборгованості	0,469	-0,038	-0,647	0,416	-0,055	0,060	-0,081	0,142
Продуктивність праці	-0,794	0,416	-0,067	0,210	-0,125	0,021	-0,138	0,098
Середня заробітна плата	-0,387	0,212	0,132	0,219	-0,267	0,545	0,135	-0,357
Зарплатомісткість	0,634	-0,224	0,402	-0,031	-0,043	0,240	0,285	0,191
Трудомісткість однієї грн. продукції	0,812	-0,375	0,218	-0,161	0,081	-0,103	0,184	-0,044
Темп зростання чисельності працівників	0,249	0,247	-0,056	0,151	0,440	-0,185	0,199	0,009
Коефіцієнт рентабельності власного капіталу	0,247	-0,457	-0,170	0,288	-0,409	-0,044	0,269	-0,004
Коефіцієнт фінансової незалежності	0,215	-0,005	0,196	-0,155	0,320	-0,493	-0,423	-0,257
Коефіцієнт фінансової стабільності (залежності)	-0,615	-0,655	-0,093	0,155	0,128	0,008	-0,080	0,001
Коефіцієнт оборотності кредиторської заборгованості	0,698	0,218	-0,142	0,307	-0,235	0,170	-0,412	-0,131
Рентабельність продажів	0,131	0,173	-0,580	-0,396	-0,400	-0,069	0,028	-0,227
Темп зміни витрат на збут продукції	0,079	0,177	0,085	0,454	0,106	-0,006	0,559	-0,350
Темп зміни величини дебіторської заборгованості	0,155	-0,128	0,208	0,326	-0,098	0,155	-0,163	0,715
Темп зміни собівартості реалізованої продукції у виторгу від реалізації	-0,132	-0,036	0,278	0,242	0,532	0,531	-0,232	-0,191
Обсяг виробництва продукції з 1 га площі лісу, тис. грн	-0,619	0,598	-0,037	0,067	-0,232	-0,109	-0,053	0,105
Витрати на рубки формування і оздоровлення лісів та інші заходи	-0,032	-0,184	-0,827	0,083	0,368	0,103	0,102	0,043
Витрати на лісорозведення та лісовідновлення	0,428	0,442	-0,381	0,200	0,443	0,083	-0,028	0,074
Витрати на охорону лісу від ожеж	-0,503	0,491	0,228	0,270	0,148	-0,313	0,246	0,138

томісткість, темп зміни собівартості реалізованої продукції у виторгу від реалізації, а негативний — коефіцієнт оборотності власного капіталу, коефіцієнт фінансової незалежності та витрати на охорону лісу від пожеж, що дозволяє його визначити як інтеграцію ресурсних підсистем.

Позитивне значення показників зарплатомісткості, коефіцієнта рентабельності власного капіталу, темпів зміни витрат на збут продукції та витрат на охорону лісу від пожеж, яке коливається в межах від 0,269 до 0,559, зумовлюють позитивний вплив на формування сьомого фактора. Негативний вплив обумовлюють від'ємні значення коефіцієнта загальної ліквідності, коефіцієнта оборотності власного капіталу, коефіцієнта фінансової незалежності, коефіцієнта оборотності кредиторської заборгованості та темпів зміни собівартості реалізованої продукції у виторгу від реалізації, що доз-

воляє визначити дану компоненту як спеціалізацію ключових компетенцій підприємницького потенціалу.

Негативне значення коефіцієнта оборотності власного капіталу, середньої заробітної плати, коефіцієнта фінансової незалежності, рентабельності продажів і темпів зміни витрат на збут продукції та позитивний вплив коефіцієнту оборотності дебіторської заборгованості, зарплатомісткості, темпів зміни величини дебіторської заборгованості, обсягів виробництва продукції з 1 га площі лісу, тис. грн., і витрат на охорону лісу від пожеж зумовлюють формування восьмої голов-

ної компоненти, яку доцільно визначити як трансформацію механізму формування ресурсної структури.

Зміни впливу показників кожного з досліджуваних підприємств у формуванні головних компонент проаналізовано за допомогою графіка, результати представлено на рис. 2.

Серед внесків досліджуваних лісгосподарських підприємств у формування першої головної компоненти, яка визначена нами як "Трансформація процесу управління підприємницьким потенціалом", особливо виділяються внески ДП "Остерське ЛГ", ДП "Городнянське ЛГ" та ДП "Прилуцьке ЛГ", відсоток яких становить 27,32; 24,29 і 18,03. Внески решти підприємств не перевищують 9%, що свідчить про зниження попиту на продукцію даних підприємств і загальну конкурентоздатність, що зумовлює необхідність трансформації процесу управління структурою діяльності, що за-

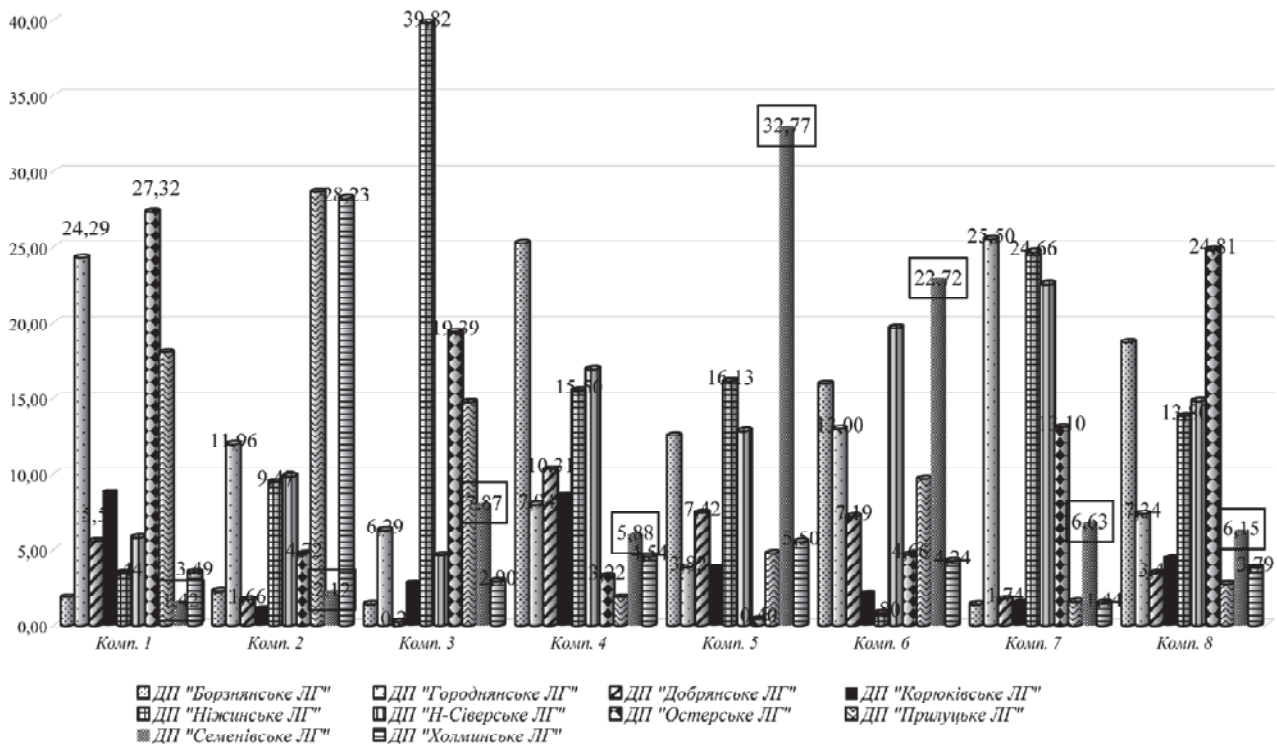

Рис. 2. Структура формування головних компонент у розрізі окремих лісгосподарських підприємств

безпечити необхідні зміни якісних та кількісних характеристик господарської діяльності та забезпечити підвищення підприємницького потенціалу.

У формування другої головної компоненти "Балансування руху грошових потоків" різко виділяються внески ДП "Прилуцьке ЛГ" та ДП "Холминське ЛГ", відсоток внеску яких становить 28,66 і 28,23. Низький відсоток внесків ДП "Добрянське ЛГ", ДП "Корюківське ЛГ", ДП "Борзнянське ЛГ" і ДП "Семенівське ЛГ" свідчить про низьку платоспроможність та ліквідність підприємства, що є наслідком зниження прибутковості, що визначає необхідність впровадження заходів щодо забезпечення синхронності грошових потоків.

Третя головна компонента "Інноваційне ведення господарської діяльності" зумовлена впливом внеску ДП "Ніжинське ЛГ", відсоток якого становить 39,82%, внески ДП "Остерське ЛГ" і ДП "Прилуцьке ЛГ" становлять 19,39% та 14,71%, внески решти підприємств у формування даної компоненти не перевищують 8%, що свідчить про необхідність даними підприємствами впровадження нових технологій, обладнання для підвищення ефективності господарської діяльності та охорони навколишнього природного середовища, що, в свою чергу, забезпечить підвищення підпри-

емницького потенціалу лісгосподарських підприємств галузі та передбачає необхідність вирішення проблем інноваційного розвитку підприємств галузі із створенням моделей сталого інноваційного розвитку та ефективної інфраструктури у сфері інноваційної діяльності.

Формування головної компоненти "Раціональна кредитна політика" зумовлена впливом внесків ДП "Борзнянське ЛГ", відсоток внеску якого становить 25,24, ДП "Ніжинське ЛГ", ДП "Н-Сіверське ЛГ" і ДП "Добрянське ЛГ", відсотки внесків яких становлять 15,50%, 16,90% і 10,31%, незначні частки внесків решти підприємств свідчать про необхідність розробки фінансово-кредитного механізму, що дозволить розширити обсяги реалізації продажів, оптимізацію розмірів, своєчасно погасити дебіторську заборгованість та забезпечить оптимальність формування достатніх обсягів виробничих запасів.

Внески ДП "Семенівське ЛГ" (32,77%), ДП "Ніжинське ЛГ" (16,13%), ДП "Н-Сіверське ЛГ" (12,85%) і ДП "Борзнянське ЛГ" (12,54%) у формування п'ятої головної компоненти, визначеної як "Оптимальна організаційна структура управління лісовим господарством", мають значний вплив на структуру її формування. Незначні відсотки внесків реш-

ти лісогосподарських підприємств, значення яких коливаються в межах 0,4—7,42%, свідчить про наявну неефективну організаційну структуру управління та необхідність формування та організації раціональної взаємодії підрозділів підприємства, використовуючи нові форми та методи об'єднання діяльності окремих господарських одиниць, що дозволить забезпечити підвищення підприємницького потенціалу шляхом мінімізації фінансових та операційних ризиків.

Загальна сума внесків ДП "Семенівське ЛГ" (22,72%), ДП "Н-Сіверське ЛГ" (19,65%), ДП "Борзнянське ЛГ" (15,96%) і ДП "Городнянське ЛГ" (13,00%) у формування головної компоненти "Інтеграція ресурсних підсистем" складає 71,33%, внески решти лісогосподарських підприємств є незначними, що свідчить про відсутність на даних підприємствах ефективної організації фінансової, постачальницької, виробничої і збутової діяльності підприємства, оптимальної координації матеріальних, фінансових та інформаційних потоків і необхідність формування механізму управління розвитком нових інтеграційних структур.

У формуванні головної компоненти "Структурна конфігурація ключових компетенцій підприємницького потенціалу" різко виділяються внески: ДП "Городнянське ЛГ" відсоток внеску якого становить 25,50%, ДП "Ніжинське ЛГ", внесок якого 24,66%, і ДП "Н-Сіверське ЛГ" із внеском 22,54%, питома вага внесків решти підприємств становить 27,29% з них: ДП "Остерське ЛГ" (13,10%), ДП "Семенівське ЛГ" (6,63%), ДП "Борзнянське ЛГ" (1,37%), ДП "Добрянське ЛГ" (1,74%), ДП "Корюківське ЛГ" (1,50%), ДП "Прилуцьке ЛГ" (1,53%) і ДП "Холминське ЛГ" (1,44%), що свідчить про наявність у даних підприємств внутрішніх і зовнішніх стримувальних факторів розвитку, що зумовлює необхідність структурної конфігурації використання ресурсів та потенціалів підприємства.

Головна компонента "трансформація механізму формування ресурсної структури" зумовлена впливом внесків ДП "Остерське ЛГ", ДП "Борзнянське ЛГ", ДП "Ніжинське ЛГ", ДП "Н-Сіверське ЛГ", питома вага внесків решти підприємств є незначною, що свідчить про відсутність власних проектів щодо фінансування розвитку, сприятливого інвестиційного клімату, планування податкового потенціалу і оптимізації ресурсних платежів у прибутковій частині бюджету та необхідність трансформації ресурсів на основі багаторівневої моделі руху ресурсів.

ВИСНОВОК

Застосування методу головних компонент для визначення напрямів формування підприємницького потенціалу лісогосподарських підприємств дозволив визначити необхідність трансформації процесу управління підприємницьким потенціалом, балансування руху грошових потоків, інноваційного ведення господарської діяльності, раціональної кредитної політики, оптимальної організаційної структури управління лісовим господарством, інтеграції ресурсних підсистем (виняток становить ДП "Городнянське ЛГ"), спеціалізації ключових компетенцій підприємницького потенціалу (виняток становить ДП "Ніжинське ЛГ") та трансформації механізму формування ресурсної структури (виняток становить ДП "Ніжинське ЛГ") всім досліджуваними підприємствами.

Література:

1. Ансофф И. Новая корпоративная стратегия: пер. с англ. / Игорь Ансофф; При содействии Э.Дж. Макдоннелла. — Спб. и др.: Питер, 1999. — 414 с.
2. Ареф'єва О.В. Планування економічної безпеки підприємств / О.В. Ареф'єва, Т.Б. Кузенко. — К.: Вид-во Європ. Ун-ту, 2003. — 210 с.
3. Бузько І.Р. Стратегічний потенціал і формування пріоритетів у розвитку підприємств: монографія / І.Р. Бузько, І.Є. Дмитренко, О.А. Сущенко. — Алчевськ: вид-во ДГМІ, 2002. — 216 с.
4. Лапин Е.В. Экономический потенциал предприятия: монография / Е.В. Лапин. — Сумы. Итд "Университетская книга", 2002. — 310 с.
5. Михайленко В.М. Формування організаційного потенціалу розвитку економічної безпеки підприємств: монографія / В.М. Михайленко, С.О. Ареф'єв. — Львів: Укр. акад. друкарства, 2010. — 224 с.
6. Немчинов В.С. Экономико-математические методы и модели // Избранные произведения: в 6-ти томах. — М.: Наука, 1967. — Т. 3. — 207 с.
7. Репіна І.М. Підприємницький потенціал та його оцінка // Проблеми праці економіки та моделювання: Збірник наукових праць Технологічного університету Поділля. — 1998. — С. 193—196.
8. Федонін О.С. Потенціал підприємства: формування та оцінка: навч. посібник / О.С. Федонін, І.М. Репіна, О.І. Олексюк. — К.: КНЕУ, 2003. — 316 с.

Стаття надійшла до редакції 13.07.2012 р.